מתני' נמי דיקא ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור שמע מינה קנסא קא קניס רבי מאיר שמע מינה איבעיא להו מפני המשתנין וכולהו משתני או דלמא איכא דמשתני ואיכא דלא משתני למאי נפקא מינה א)לאכחושי סהדי אי אמרת כולהו משתני שקרי נינהו ואי אמרת איכא דמשתני ואיכא דלא משתני סמכינן עלייהו מאי ת"ש דאמר רבה בר בר חנה א) שח לי רבי יאשיה דמן אושא בא ואראך ברוקין שהן משתנים מדקאמר ליה בא ואראך מכלל דאיכא דמשתני ואיכא דלא משתני: מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ב) וישלם מביתו: לימא תנן סתמא כר' מאיר דלמא בדוקין שבעין ודברי הכל: ג) תנא כשהוא משלם א משלם רביע לדקה ומחצה לגסה מאי טעמא אמר רב פפא זה הפסד מרובה וזה הפסד מועט אי הכי לפום פסידא לישלם אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בר איקא משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה: **מתני'** ג)ב דן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר ד) את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם היה מומחה ג) לב"ד פטור מלשלם: **גמ'** לימא תנן סתמא כר' מאיר דדאין דינא דגרמי א"ר אילעא אמר רב ד כגון שנשא ונתן ביד בשלמא חייב את הזכאי כגון שנשא ונתן ביד אלא זיכה את החייב היכי דמי ה) אי דאמר ליה פטור אתה והא לא נשא ונתן ביד ו) אמר רבינא כגון שהיה לו משכון ונטלו הימנו: טימא את הטהור דאגע בהו שרץ טיהר את הטמא שעירבן עם פירותיו: **מתני'** ח) ומעשה בפרה ו) שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים ביבנה ז והתירוה ו) ט)(ואמר) תודוס הרופא ח) אין פרה וחזירה ז) יוצאה מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה בשביל שלא תלד אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון אמר לו ר' עקיבא ט ר' ח) טרפון (א) אתה מומחה לב"ד י וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: **גמ'** ותיפוק ליה י) דטעה בדבר משנה ט) וטעה בדבר משנה חוזר חדא ועוד קאמר י) חדא דטעה בדבר משנה חוזר ועוד א"נ בשיקול הדעת טעיתה מומחה לב"ד אתה וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: **מתני'** יא הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות אין שוחטין על פיו אא"כ היה מומחה כאילא

מתני' נמי דיקא. דכמומין שבגוף פליגי אבל בדוקין לא פליגי: **הואיל ונשחט שלא על פי מומחה.** דלא משכח ביה ר' מאיר שום ריעותא אלא קנסו דשחטו שלא על פי מומחה ואי בדוקין שבעין הוה ליה למתני ר' מאיר אוסר הואיל ומשתנין אלא ודאי ליכא ריעותא דבמומי הגוף פליגי וקנסא קנים גזירה משום דוקין: **דכולהו משתנו.** כל דוקין שבעין משתנין או דלמא בדוקין גופייהו איכא דמשתני ואיכא דלא משתני ומיהו (ב) למומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין משתנין: **למאי נפקא מינה.** הא אפילו איכא דלא משתני הואיל ולא קים לן הי משתני והי לא משתני כולהו אסירי אם נשחטו בלא מומחה: **לאכחושי סהדי.** אם שחטו בלא מומחה והשתא חזינא ליה קבוע וקיימי סהדי יא) דלא נשתנה ומראה זה היה לו מחיים: **שקרי נינהו.** ואסור לדברי הכל: **סמכינן עלייהו.** ושרי לר' יהודה דלא קנים: **סתמא כר' מאיר.** דאמר לעיל [ע"א] אחד זה ואחד זה אסור דקתני יקבר ואע"ג דהשתא מיתחזי קבוע: **דלמא בדוקין שבעין.** אמר יקבר לדברי הכל מתניתין: **כשהוא משלם.** לכהן נותן רביע דמיו משום בכור בהמה דקה ולבכור בהמה גסה חצי דמיו. משום הכי משלם מחצה דממון המוטל בספק הוא דאיכא למימר אפסדיה כוליה דאי לא הוה שרי ליה יב) הכי כי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכיל ליה והשתא בעי קבורה ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה דדלמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא הוה שרי ליה ושמא לא הוה נפיל ביה לעולם מום קבוע עד שימות: **מ"ט.** רביע לדקה ומחצה לגסה: **גסה הפסידה מרובה.** לפיכך תשלומין מרובין: **לפום פסידא לישלם.** לזה חצי דמיו המרובין ולזה חצי דמיו המעוטין: **משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה.** משום טורח מגדלי בהמה דקה שיש בה טורח גדול לגדלה וזה שהתיר הבכור הצילו לכהן מטורח גדול דשמא אם הראהו לאחר לא היה מתירו לו והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע. ל"א מפני גזירת מגדלי בהמה דקה שעוברין על דברי חכמים כדתנן (ב"ק דף עט:) אין מגדלין בהמה דקה בא"י קנסוהו חכמים דלא לישקל אלא ריבעא. ולא יג) מפי המורה: **מתני' ואם היה מומחה לב"ד פטור.** דלא מצי מימר ליה אמאי דיינת ליה הואיל ולא בקי בדיני: **גמ' ר"מ דאין דינא דגרמי.** בב"ק בפרק הגוזל עצים (דף ק.) מחיצת ה) הכרם שנפרצה אומר לו גדור נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו. יד) גרמי דגרם לאסור תבואתו של חבירו: בשלמא חייב את הזכאי משכחת נשא ונתן ביד. שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין: **אלא זיכה את החייב היכי דמי.** בעל כרחך לא משכחת לה דעביד מידי אלא פטור אתה קאמר ליה: **שהיה לו משכון.** למלוה וזה פטר את הלוה ונטל את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה: **דאגע בהו שרץ.** הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד טו) ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן טז) ויעמיד דבריו: **שעירבן עם פירותיו.** שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טהורות ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל לסוף אמר חכם מומחה טמאות הן וטימאו את השאר שנתערבו בהן: **מתני' האם שלה.** רחם שלה: **והאכילה ר"ט לכלבים.** שאמרו לו עליה יז) אם טריפה היא והאכילה לכלבים: **שלא תלד.** מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד ומוכרין אותן ביוקר ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהו צריכין להם וחותכין האם שלה ואינה מתה הילכך לאו טריפה היא: **הלכה חמורך טרפון.** הפסדת חמור יח) שתשלמנו לבעל הפרה: **גמ' ותיפוק ליה.** דאי נמי לאו מומחה הוא פטור דטועה בדבר משנה הוא דתנן באלו טריפות (חולין דף נד.) ניטלה האם כשירה וטעה בדבר משנה חוזר בדיבורו בסנהדרין (דף לג.) וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למיהדר ביה ולמשרייה אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא יט) זה וזה שהאכילה לכלבים איהו הוא דאפסיד אנפשיה: **אי נמי בשיקול הדעת טעית.** דאפילו הוה קיימא לא מצי למיהדר ביה ולמישרייה ואישתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה. שיקול הדעת מפרש בפרק קמא דסנהדרין (דף ו.) כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר וסוגיא דעלמא כחד מינייהו ואזיל האי ועבד כאידך מה שעשה עשוי ומשלם מביתו: **מתני' אין שוחטין.** דלמא משום אגרא קשרי ליה: **אלא אם כן היה מומחה**

רביע לדקה ומחצה לגסה. ואע"פ שפי' בקונטרס משום דהוי ממון המוטל בספק שמא יתירנו חכם על ידי מום ושמא לא יתירנו לאו משום דהוי כסומכוס [כא] * אלא תקנת חכמים בעלמא הוא ואע"ג דאיירי בכל מום אפילו ידוע שיתירנו מומחה על ידו מ"מ חשיב ליה ספק קצת דשמא לא מזקיק ליה מומחה וגם לא פליג בין מום [כב] ואי הוה מיירי הך ברייתא בדוקין שבעין דוקא הוה ניחא טפי דה"נ קיימא לן כרבי יהודה כדפרישית ולדידיה אינו נקבר אלא בדוקין שבעין ועוד יש לפרש דהיינו טעמא דמשלם מחצה שיעורו חכמים דאינו שוה יותר כ"ז שעומד בספק שעדיין לא הותר ובתרומה נמי אשכחן שאינו שוה אלא כמחצה של חולין כדאמרינן בפרק אף על פי (כתובות דף נח.) כל מקום שהוזכר תרומה נותן לה כפלים בחולין ומיהו לא דמי ממש לתרומה דאסורה לזרים ואסורה בטומאה אבל בכור [כג] ו)מומין שרי לגמרי לצבי וכאיל:

משום גזירת מגדלי בהמה דקה. פירוש שהחמירו עליהם חכמים שלא לגדלם כי אם במורשין חוץ לישוב ויש בה טורח גדול ואינו שוה אלא רביע דהיינו מחצה פחות מן הגסה וגם בקונטרס פירש כן מפני טורח [כד] גזרו לה אבל לא דקדק לישב לשון גזירה: **דן את הדין כו'.** בפ"ק דסנהדרין (דף ו.) פריך מינה לר' אבהו שאמר שנים שדנו אין דיניהן דין ותימה מנא ליה דמיירי ביחיד אי משום דקתני דן את הדין לשון יחיד הא בריש אלו טריפות (חולין דף מב:) קתני דן את הדין ולא מיירי ביחיד כדקתני וכולן רשאין ליקח ויש לומר דהתם קתני דומיא דעדים אבל מתני' דהכא מיירי כולה ביחיד דקתני סיפא ואם היה מומחה לבית דין כו' ומעשה בר' טרפון כו' ורישא נמי מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ט):

לימא תנן סתמא כרבי מאיר כו'. תימה דלא דייק [כה] הכא מרישא דמי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו דההיא ג) מה נפסך כרבי מאיר אתיא דדאין דינא דגרמי דלא מתוקמא בנשא ונתן ביד דהא נשחט על פיו קתני ובהגוזל קמא (ב"ק דף ק.) לא משכח התם משנה דדאין ר"מ דינא דגרמי אלא מברייתא דמחיצת הכרם והוה ליה לאיתויי מהך ובהגוזל בתרא (שם דף קיז:) גבי ההוא דאחוי אחוי דסבר למיחייביה ממתניתין דדן את הדין וקאמר אמאי לא מייתי מהך:
תרי

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה ו סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שי סעיף ג:
יט ב ג מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הל' ג טוש"ע ח"מ סי' כה סעיף ג:
ד [מיי' פ"ח מהל' שחיטה הל' כה טוש"ע י"ד סי' מה סעיף א]:
כ ה מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הלכה ג טוש"ע ח"מ סי' כה סעיף ב:
כא ו מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה ו סמג עשין רי טוש"ע י"ד סימן שיג סעיף א:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רביע וכו' **אלא תקנת חכמים בעלמא הוא.** עי' ב"ק קג ע"ב תד"ה אתמר:

◆

שיטה מקובצת

א] חנה אמר ר' יוחנן שח: ב] על תיבות וישלם מביתו רשום קו למעלה להורות כי ראוי למחקו: ג] הכל: וישלם מביתו. תנא: ד] את. עיין ב"ק (דף ק') בתוס': ה] דמי דאמר תיבת אין נמחק: ו] אמר תודוס פ"י תודרוס: ז] יוצאים מאלכסנדריא של מצרים עד שחותכין האם שלה: ח] פטור אתה שאתה מומחה ועל תיבת א] טרפון נרשם קו למעלה להורות כי ראוי למחקו: ט] משנה הוא והטועה: י] קאמר ליה חדא טעה בדבר משנה את ועוד ותיבת חוזר נמחק: יא] סהדי ואמרי דלא: יב] ליה האי הוה מייתי: יג] ולא עיקר מפי: יד] באחריותו והיינו גרמא: טו] אחד והגיע בהן: טז] בהן ויעמדו דבריו: יז] עליה ואמר טריפה: יח] חמור שלך שתשלמנו: יט] כלום הוא וזה תיבת זה נמחק: כ] על פי מוב זה ושמא: כא] כסומכוס וז"ל תוס' חיצוניות פירש רש"י ז"ל דהו"ל ממון המוטל בספק וחולקים וכו' והקשה ה"ר אלחנן כיון דהוי טעמא משום דהוי ממון המוטל בספק חולקים א"כ אין זה אלא כסומכוס אבל חכמים חולקים עליו וסבורים הם דהמע"ה וא"כ ה"נ הל"ל הכי ואמר רב יהודה אמר שמואל זה דברי סומכוס אבל חכמים חולקים עליו ואומרים שוה הכלל בדין המע"ה כדאמרינן בפ' הפרה והכי נמי הוה ליה למימר הכי ואומר ה"ר אלחנן דתקנתא בעלמא היא ולא רצו לחלק בין מום למום: כב] מום למום ואי: כג] בכור במומין שרי: כד] טורח גדולה אבל וכו' תיבות גזור לה נמחק: כה] הכי רישא דמי אות א' מ' נמחק:

א) וכן בסנהדרין לג ליתא לתיבות ר"ט ואולי דצ"ל דתיבות ר' טרפון נמחק ועי' כתובות דף פד ע"ב.

◆

רבינו גרשום

שבעין: מתניתין נמי דיקא דקניס ר' מאיר. דקאמר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור אע"ג דהשתא הוי מום קבוע: לאכחושי סהדי. כגון דהשתא לאחר מיתה מיתחזי מום קבוע. ואתו סהדי ואמרי דודאי כי האי גוונא חזיניה קודם שנשחט: ראי אמרת דכולהו משתני הוו סהדי שקרי ואסור הבכור: בא ואראך. אלמדך: לימא תנן סתמא כר' מאיר. כלומר דאע"ג דמתחזי השתא אחר שחיטה מום גמור אפילו הכי יקבר היינו כר' מאיר דקנים: לא בדוקין שבעין ודברי הכל. משום הכי יקבר דמשתנין: משלם רביע לדקה. ואית דאמרי משום הכי משלם מחצה ולא יותר דהוי ממון מוטל בספק הואיל ואיכא דוקין דלא משתני. למ"ה א) ומחצה לגבוה משום

מסורת הש"ס

א) [ר"ה כה:], ב) ב"ק ק. קיז: סנהדרין ו. לג:, ג) [גירסת הרא"ש לרבינו], ד) סנהדרין לג:, ה) סנהדרין לג., ו) [של בית מנחם כך איתא בסנהדרין לג. ועי' תוס' לקמן מ. ד"ה כפירין], ז) [אמרו], ח) סנהדרין לג. לג., ט) [בסנהדרין לג. ליתא תיבות רבי טרפון וע"ש וגם במשנה שבמשניות], י) [שם לג.], כ) גבי תחילת ל"ק, ל) כמותו ל"ק, מ) [וע"ע תוס' חולין מד: ד"ה וכן], נ) ל"ל ע"כ וכ"ג ל"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה רבי טרפון פטור אתה שאתה מומחה: (ב) רש"י ד"ה לטלוי וכו' ומיהו במומין וכו' דמשתנין:

◆

מוסף רש"י

שנשא ונתן ביד. נטל ביד ממון מן הנתבע ושילם לתובע (ב"ק ק.). שהיה לו משכון. לתובע מן הנתבע ויזכה הדיין את הלוה ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה (סנהדרין לג: וכעי"ז ב"ק שם). דאגע בהו שרץ. כשבא לישאל לפניו על דבר הספק דנולד לו בטהרותיו ואמר לו הדיין טמאות הן ונטל שרץ והשליך עליהם שלא יהא עוד ספק בדבר והכן לא היו אלא טהורות (סנהדרין שם) להחזיק דבריו (ב"ק שם). שעירבן עם פירותיו. נטל הדיין לפירות טמאים ועירבן עם שאר פירות האיש השואל והוה ליה עושה מעשה בידים ומזיק (שם) ונמצא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין שם). האם שלה. בית הריון ונקרא ערפאת ישלפויות ובלע"ז מטריל"ה (סנהדרין לג.). ואמר תודוס הרופא. מפני שאמר תודוס הריפא, אין פרה כו'. לפי שטובות הן ואין רוצין שיהיו מצויות במקומות אחרים, יקא חוץן דמתקיימות (שם). הלכה חמורך טרפון. כלומר צריך אני למכור את חמורי ולשלם פרה לבעלים (שם).

◆

רבינו גרשום (המשך)

דאמרינן דמשלם דמי בשר בזול: מ"ט. להאי מחצה: דזה בהמה גסה מפסידו הרבה הילכך משלם הרבה מחצה: וזה. בהמה דקה דהפסדה מועט דאינה גדולה כ"כ משלם רביע: אי הפסדה מועט לשלם לפום פסידה. כלומר מחצה מההוא מועט ומאי שנא רביע: לא משום קנס מגדלי בהמה דקה. דאסור לגדל בהמה דקה בא"י: ומסקינן דהאי בכור של בהמת כהן הוא והוא גידל הבהמה דקה: ואם היה מומחה. לרבים דלא טעה אלא בשקול הדעה פטור מלשלם: דדאין דינא דגרמי. בב"ק בפרק הגוזל עצים. והאי גורם בדבורו לאבד ממון: שנשא ונתן ביד. שנטל בידים מזה ונתן לזה. ולא גורם הוא אלא גזיל: כגון שהיה לנתבע משכון בידו של תובע ונטלו הימנו ונתנו לזה: דאגע בהו שרץ. בידים: טיהר את הטמא. כגון שנטל פירות טמאין ואמר טהורין הן ועירבן בפירות חברו דקא עבד בידים דהפסיד פירותיו: האם. בית ולד שלה: והאכילה לכלבים. דאמר דטרפה היא: הלכה חמורך טרפון. כלומר הפסדת חמורך. כלומר שהפרע לו חמורך תחת פרתו שהפסדתו: ותיפוק ליה. דפטור מלשלם משום דטועה בדבר משנה חוזר דתנן ניטלה האם שלה כשרה: אין שוחטין על פיו. דאיכא למימר בשביל שכר שנטל מתירו:

א) נראה דצ"ל ואית דאמרי דמשויה משלם מחצה לגבה משום דאמרינן וכו' ועי' בב"ב דף קמו ע"ב ובלבוש רבינו שם ובלבוש הרשב"ם בד"ה ושמין ול"ע.